

УДК 332

Смик Р.Ю.

аспірант,

Навчально-методичний комплекс
«Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут» -
Міжнародний університет фінансів»

ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПІДХІД ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ ІНВЕСТИЦІЙ

У статті дані різні підходи і школи зарубіжних та вітчизняних вчених. Розглянуто причини розбіжностей у визначеннях різних вчених. Дано глибокий науковий аналіз еволюційного підходу у визначенні економічної категорії «інвестицій». Запропоновано теоретичне визначення, яке є найбільш відповідним з точки зору його практичного використання в наукових дослідженнях і найбільш прийнятним до сучасних умов ведення господарства.

Ключові слова: інвестиції, еволюція, наукові школи, теорія, економічна категорія, інвестиційна діяльність.

ЭВОЛЮЦИОННЫЙ ПОДХОД К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КАТЕГОРИИ ИНВЕСТИЦИЙ

Смык Р.Ю.

В статье даны различные подходы и школы зарубежных и отечественных ученых. Рассмотрены причины разногласий в определениях различных вчених. Дано глубокий научный анализ эволюционного подхода в определении экономической категории «инвестиции». Предложено теоретическое определение, которое является наиболее подходящим с точки зрения его практического использования в научных исследованиях и наиболее приемлемым в современных условиях ведения хозяйства.

Ключевые слова: инвестиции, эволюция, научные школы, теория, экономическая категория, инвестиционная деятельность.

EVOLUTIONAL APPROACH TO THE DEFINITION OF THE ECONOMIC CATEGORY OF INVESTMENTS

Smyk R.

The article presents different approaches and schools of foreign and national scholars. The reasons for the differences in the definitions of different scientists are considered. There is a deep scientific analysis of the evolutionary approach in determining the economic category of «investment». The theoretical definition, which is the most appropriate in terms of its practical use in scientific researches and the most suitable to modern conditions of economy management, is proposed.

Keywords: investments, evolution, scientific schools, theory, economic category, investment activity.

Постановка проблеми. Потреба у детальному розгляді різних підходів до трактування економічної категорії «інвестиції» полягає у тому, що незважаючи на велику кількість наукових праць з даної тематики, до сьогоднішнього дня єдиного загальноприйнятого визначення серед вчених не існує. Більш того, зазвичай одні визначення протирічать іншим, що призводить до невизначеності, позбавлення від якої є однією із цілей будь-якої наукової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічного життя, які так чи інакше пов'язані з інвестиціями завжди були в центрі наукових інтересів іноземних та вітчизняних вчених. Не втрачають своєї актуальності роботи таких зарубіжних вчених як К. Маркс, Дж. Кейнс, І. Фішер, У. Шарп та інші. Ціла низка вітчизняних вчених внесла свій науковий додаток до інтелектуальної спадщини у сфері інвестиційної проблематики економічної науки: І.А. Бланк, Л.Т. Гораль, Л.М. Горбатьок, А.А. Гребеннікова, К.Р. Гуменна, С.О. Гуткевич, Л.Т. Котова, М.М. Лук'яник, О.А. Руденко, П.Т. Саблук, Н.О. Татаренко В.Г. Федоренко та інші.

Мета статті. Аналізуючи еволюційні аспекти становлення різноманітних формулювань визначень економічної категорії «інвестиції» зарубіжними та вітчизняними вченими, ми ставили за мету пояснити теоретичні та методологічні причини розбіжностей у визначеннях різних вчених, а також запропонували теоретичне визначення, яке є найбільш відповідним з точки зору його практичного використання в наукових дослідженнях і найбільш прийнятним до сучасних умов ведення господарства.

Виклад основного матеріалу. У результаті проведеного дослідження еволюційного становлення економічної категорії «інвестиції», було встановлено, що існує кілька точок зору щодо визначення її етимологічного походження. Деякі вітчизняні дослідники стверджують, що термін походить від латинського «investio», що перекладається як «одягаю», тоді як інші вважають, що поняття походить від «invest» – вкладати [1, с. 108; 2, с. 493]. Зустрічається ще одна позиція, згідно з якою категорія «інвестиції» походить від латинського дієслова «investire», що перекладається як «облачати» – давньо-

руська форма дієслова «одягати», яка використовувалася у переносному сенсі, наприклад, облачати владою чи правом володіння. Так, в епоху феодалізму інвеститурою називалося наділення феодала чи єпископа новими землями, що давало їм можливість отримувати економічну та ідеологічну вигоду від тих ресурсів та населення, які знаходяться на території, отриманої у володіння [3, с. 83].

Аналіз праць вчених, що займалися дослідженням історичного походження та використання категорії інвестиції, зокрема, праці британського лінгвіста Джу-діт Х. Андерсона, який проводить досить детальний опис цієї категорії, дозволяє стверджувати, що категорія «інвестиції» (investment) багатомірне та використовується в англійській мові у різних сферах – мистецтво, економіка, політика, релігія тощо. «Invest» – з латинської «in vestis» дослівно перекладається, як «в одязі». У ранніх англомовних джерелах це поняття використовується з широким діапазоном семантичних значень, серед яких: «одягати, пакувати чи оточувати», «облачати чи наділяти характерними рисами, якостями, особливостями», «наділяти владою чи достоїнством», «надавати право чи владу» або «витратити чи використовувати гроші задля отримання вигоди». Останнє з наведених значень було знайдене у італійсько-англійському словнику Джона Флоріо 1598 року та очевидно виражало ідею того, що інвестований капітал отримує іншу форму. Поняття почало використовуватися за часів Левантійської та Турецької торгових компаній Великобританії, його перша згадка в цьому контексті датується 1613 роком [4, с. 78].

У зв'язку з наявністю суперечностей не тільки щодо етимології, але й щодо самої суті, яка вкладається у категорію «інвестиції», необхідно узагальнити існуючі погляди як вітчизняних, так і зарубіжних вчених на внутрішній зміст даної економічної категорії. Про багатогранність даної категорії, а відповідно і складність надання їй швидкого та однозначного визначення свідчить щонайменше наявність окремої економічної дисципліни – «Терія інвестицій», наприклад, робота Татаренко Н.О. [5]. За твердженням деяких економістів, теоретичні та методологічні засади інвестиційної теорії осмислюються та формулюються лише у другій половині ХХ століття, тоді як принципи та ідеї діяльності, яка зазраз зветься в тій чи іншій мірі інвестиціями, були закладені у далекому минулому та мають неординарну історію [6, с. 326]. Ідейні основи тих процесів та явищ, які ми сьогодні називаємо інвестиціями, спочатку називалися іншими іменами, наприклад, «багатство», «скарби» чи «збереження» [6, с. 327].

Результати теоретичного дослідження також дають нам можливість стверджувати, що виникнення перших концептуальних засад осмислення природи інвестицій відносяться ще до робіт давньогрецьких філософів Платона, Ксенофонта та Арістотеля, які намагалися раціонально підійти до питань природи економічних процесів у суспільстві. Філософи визначали інвестиції зі сторони процесу споживання, а саме досліджували шляхи промноження та використання багатства держави, залишаючи механізм його формування на другорядному плані [7, с. 44].

Подальший історичний розвиток думок стосовно питань, пов'язаних певною мірою з інвестиційною діяльністю деякі вчені економісти коротко та лаконічно зображають в рамках трьох етапів [8, с. 327]. Так, перший етап (до XVII ст.) розпочинається виникненням перших торговельних відносин та триває до епохи мер-

кантилізму, тобто до виникнення перших теорій інвестицій, але без безпосереднього використання категорії «інвестиції», яке з'являється в обігу лише на другому етапі (XVIII-XIX ст.) та використовується в тогочасних економічних теоріях. Розвиток третього етапу (XX – по теперішній час) маємо можливість спостерігати на власні очі, коли без категорії «інвестиції» майже не можливо сьогодні сформулювати будь-яку теоретичну концепцію чи дієвий план економічного розвитку.

Перший період, який ототожнюється з ідеями меркантилізму, став можливим завдяки великим географічним відкриттям. Основними представниками цього періоду були Томас Манн, Давід Юм, Джон Ло (ранній меркантилізм) та Жан Кольбер, Йоган Бехер, Філіп фон Горніг, Людвіг фон Зекендорф (пізній меркантилізм). Ранні меркантилісти робили акцент на грошах, які тоді були представлені у формі драгоцінних металів, та на необхідності їх нагромадження у країні, що забезпечує розвиток не тільки виробництва. Центральна роль грошей у збагаченні нації залишається і у роботах пізніх меркантилістів, однак вже мова йде про необхідність не простого нагромадження, але й вкладення їх у зовнішню торгівлю, тобто оголошується принцип постійного руху грошей [9, с. 254; 10, с. 22].

На відміну від меркантилістів, представники школи фізіократів Франсуа Кене та Жак Тюрго, не ототожнювали гроші з капіталом, а під інвестиціями розуміли початкові вкладення та аванси для придбання засобів виробництва у сфері землеробства (земля – джерело багатства), які не вимагають щорічного відшкодування, включаючи також рухомий капітал. Отже, інвестиції для фізіократів – це витрати, що необхідні для виробництва та які визначають вартість товарів [6, с. 18; 8, с. 45].

Не залишалися осторонь питань, які пов'язані з процесами та явищами економічного життя, які так чи інакше описуються з використанням категорії «інвестиції», такими відомими економістами як А. Сміт та Д. Рікардо (класична школа), К. Маркс (марксизм), К. Менгер (маржиналізм), А. Маршал, Р. Солоу та ін (неокласична школа). А. Сміт робив акцент на прибутку (доході), що його отримує власник майна та грошей, який потім в свою чергу необхідно не заощаджувати, а направляти у виробництво з метою його подальшого примноження. К. Маркс також не використовує таку економічну категорію як «інвестиції» у своїх працях, але здійснює фундаментальне дослідження природи капіталу та його видів, а також ставить акцент на проблемі формування та розвопіді доданої вартості. Він вважається першим, хто описав зміст стадій інвестиційного процесу, а саме: інвестування, перетворення інвестицій у приріст капітальної вартості та отримання доходу [7, с. 45; 7, с. 327-328].

Дж. М. Кейнс своєю працею «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей» започатковує новий етап розвитку теорії інвестицій, описуючи управління інвестиційними процесами, як одну з принципово важливих складових економічної політики держави. За думкою Дж. Кейнса в умовах розвиненої економічної системи відбувається своєрідне відділення функції заощадження та інвестування [10]. Категорію «інвестиції» вчений використовував у різноманітних інтерпретаціях: «інвестиції включають всякий приріст цінності капітального майна за рахунок доходу», «інвестиції включають всякий приріст цінності капітального майна незалежно від того, складається останнє з осно-

вного, оборотного чи ліквідного капіталу», «приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності за певний період». З іншого боку, інвестиції – це та «частина прибутку за даний період, що не була використана для споживання», тобто це величина отриманого доходу або потенційний інвестиційний попит [11, с. 117-126; 8, с. 328].

Аналіз робіт вчених економістів у сфері економічної теорії дає можливість стверджувати, що в основу доктрини Дж. Кейнса була покладена інвестиційна теорія Т. Мальгуса, який у своїй роботі «Начала політичної економії» при дослідженні впливу різноманітних чинників на створення суспільного багатства, стверджував, що прибуток ділиться на дві частини – одна призначення для споживання, тоді як інша заощаджується та потім може бути використана у формі інвестицій [8, с. 254].

В сучасних умовах розвитку економіки та економічних відносин таке визначення вченого вже не актуально, так як окрім прибутку існує набагато більше джерел формування інвестицій. Втім, дійсно та частина прибутку, яка не пішла на споживання, навіть у певній формі заощаджень стає інвестицією, наприклад, якщо суб'єкт господарювання зберігає кошти на рахунок в банківській установі чи у формі державних цінних паперів.

Варто зауважити, що Дж. М. Кейнс мав чіткі уявлення про те, що інвестиції та їх обсяги мають дуже тісний зв'язок з масою грошей в обігу. Так, вчений стверджує, що збільшення маси грошей в економіці призводить до їх здешевлення, а отже викликає падіння ставок процента, що в свою чергу полегшує доступ до інвестиційних ресурсів і, навпаки, – недостатня кількість грошей призводить до зростання безробіття та скорочення виробництва [9, с. 22].

Кейнсинська теорія актуалізується саме в теперішній час, коли провідні країни світу поступово повертаються до принципів протекціонізму у своїй економічній та, зокрема, інвестиційній політиці, про що заявляють дослідники [12; 13; 14]. Інвестиційна теорія Дж. М. Кейнса, за твердженням вчених, є за своєю суттю протекціоністською, оскільки вона націлена на захист національної економіки від іноземних інвестицій, які можуть лише вносити дестабілізацію у внутрішній механізм саморегулювання економічного зростання. Більш того, іноземні інвестиції за Кейнсом вносять додаткову ліквідність на внутрішній ринок, що безпосередньо впливає на зменшення інвестиційного попиту на національні капітали та передшкочдає реалізації пріоритетів національної економіки. Саме тому кейнсіанська модель передбачає активне втручання в інвестиційні процеси держави [15, с. 74-75].

Важливо зауважити, що інший представник школи Кейнса, Й. Шумпетер вказував також на те, що до інвестицій слід обов'язково відносити і кредитну емісію, визнаючи те, що саме таке розуміння інвестицій та відповідна грошово-кредитна політика здатні сформувати базу економічного зростання через активізацію в тому числі інноваційної діяльності. Подальше дослідження взаємозв'язку інвестицій та науково-технічного прогресу з використанням математичного апарату приписується неокейнсіанцям, серед яких уваги заслуговують Е. Хансен, Р. Харод, Е. Домар та Ф. Модільяні.

Подальший історичний розвиток економічної думки стосовно питань навколо інвестиційної проблематики прослідковується у роботах школи монетаристів та інституціоналістів. М. Фрідман, як найяскра-

віший представник першої школи, акцентував увагу на кількості грошей в обігу, від якою головним чином залежить ціна інвестиційних ресурсів та взагалі інвестиційна активність господарських суб'єктів. Відповідно, виникає необхідність розробки системи впливу на такі показники, як обсяг грошової маси, швидкість її обігу, обсяг грошової та кредитної емісії. Друга школа, представниками якої є Т. Веблен, Д. Б'юкенен та П. Самуельсон, інвестиційні процеси аналізували комплексно – у їх нерозривному зв'язку з соціально-політичними, правовими та технологічними факторами, вважаючи, що під інвестиціями слід розуміти перш за все зростання національного капіталу у формі нових будівель, обладнання, товарних та матеріальних запасів за певний проміжок часу [7, с. 46].

Проведений нами аналіз теоретичних доробок в сфері інвестицій дозволяє стверджувати, що кейнсіанська, неокейнсіанська та інституціональна теорії певною мірою дають обмежене розуміння інвестицій, оскільки автори даних шкіл роблять ставку на макроекономічному аналізі цієї економічної категорії та залишають таким чином поза увагою мотиви поведінки індивідуальних інвесторів [15, с. 76].

За нашою думкою, недоліки макроекономічного погляду на інвестиції компенсуються такими дослідниками сучасного етапу розвитку інвестиційної теорії, до яких відносять У. Шарпа, Л. Гітмана, Г. Марковіца та Г. Александра, які акцентують увагу у своїх роботах на інтересах індивідуальних інвесторів. На основі проведеного дослідження, можемо не погодитися з тим, що макроекономічний підхід недолугий через відсутність в ньому згадок про приватні інтереси інвесторів, так як кожна концепція базується на своїх особливих принципах та не може бути універсальною для всіх можливих випадків, так само як сучасні концепції розуміння інвестицій не завжди враховують макроекономічний аспект даної категорії.

Так, П. Массе визначає, що «інвестування являє собою акт обміну задоволення сьогоденної потреби на очікуване її задоволення у майбутньому за допомогою інвестованих благ» [16, с. 27]. Сучасні західні економісти повторюють це твердження, зокрема, відомий лауреат нобелівської премії У. Шарп дає таке визначення: «У найширшому розумінні слово «інвестувати» означає: «розлучитися з грошима сьогодні, щоб одержати більшу їх суму в майбутньому» [17, с. 10] У даному визначенні увага звертається на дві взаємодоповнюючі сторони інвестицій: з одного боку – це ресурсні витрати, а з іншого – результати таких витрат, тобто очікуваний майбутній ефект. Однак, слід зазначити, що таке визначення позбавлене наукової точності та має риси загального філософського твердження, яке майже не розкриває суті категорії та перешкоджає можливості його прикладного використання, тим паче на рівні державної політики. Найкраще таке визначення розуміється з точки зору як раз приватного інвестора, а особливо інвестора-фізичної особи. Подібне до вищезгаданого трактування інвестицій дає Дж. Розенберг в наступному вигляді: «Інвестиції – це використання грошей для отримання великих грошей, для отримання прибутку або досягнення приросту капіталу або для того й іншого» [18, с. 173].

В свою чергу автори «Економічного енциклопедичного словника» приводять погляди таких вчених як К. Макконелл і С. Брю, вважаючи їх визна-

чення категорії «інвестиції» найбільш прагматичним [19, с. 530]. У своїй науковій праці «Економікс» К. Макконелл і С. Брю розглядають інвестиції, дотримуючись в цілому економічної моделі Дж. М. Кейнса, але роблять це з позицій мікроекономіки. Автори вводять поняття «валових приватних інвестицій» і називають їх «інвестиційними витратами американських ділових фірм», які включають три елементи: всі кінцеві закупки машин і обладнання; все будівництво; зміни у запасах виробництва, що представляють собою в разі свого збільшення «не спожитий продукт». Вчені стверджують, що «інвестування відбувається, щоб компенсувати недостатність споживчих витрат; інвестиції заповнюють «пробіл» у споживанні, викликаний заощадженнями» [20, с. 216]. Таким чином, інвестиції на мікрорівні визначаються, як вкладення, перш за все, в розвиток продуктивних сил господарюючого суб'єкта, а саме: вкладення в розвиток робочої сили та засобів виробництва, розвиток інформаційних технологій, дослідно-конструкторських розробок, тощо. Очевидно, з нашої точки зору, що автори, надаючи таке визначення, концентрувалися на тих його аспектах, які були пов'язані з конкретним предметом їх дослідження, таким чином не враховуючи й інших сутнісних аспектів даної економічної категорії. Поза увагою залишилися, зокрема, питання щодо значення інвестицій у процесі відтворення загальнонаціонального масштабу та інвестицій з точки зору окремої особи інвестора.

Е. Д. Долан і Д. С. Ліндсей, тлумачать інвестиції як «збільшення обсягу капіталу, який функціонує в економічній системі, тобто збільшення виробничих ресурсів, яке здійснюється людьми» [10, с. 440].

Оксфордський тлумачний словник дає два визначення інвестицій: 1) «придбання засобів виробництва, таких як машини і обладнання, для підприємства з тим, щоб виробляти товари для майбутнього споживання. Зазвичай таке придбання називається капітальними вкладеннями, вкладеннями в засоби виробництва (capital investment); чим вище рівень капітальних вкладень в господарство, тим швидше воно буде розвиватися»; 2) «придбання активів, наприклад, цінних паперів, творів мистецтва, депозитів в банках або будівельних товариствах і т. п., перш за все з метою отримання фінансової віддачі у вигляді прибутку або збільшення капіталу. Такий вид фінансових інвестицій (financial investment) являє собою засіб заощадження. Рівень фінансових інвестицій в господарство залежить від таких факторів, як процентна ставка, ступінь можливої прибутковості інвестицій, загальна стабільність ділового клімату» [21].

У результаті дослідження вітчизняної літератури ми можемо стверджувати, що у цілому категорія «інвестиції» у роботах українських вчених загалом трактується аналогічно визначенням сучасних західних колег, але звичайно, що з тими чи іншими несуттєвими видозмінами. Подекуди зустрічаються визначення інвестицій, які домінували у вітчизняній літературі до розпаду СРСР, а саме розуміння цієї економічної категорії, як вкладень у відтворення основних фондів. Так, Гораль Л. Т., проаналізувавши радянські підручники 1967, 1971, 1977, 1982, 1983 (автори: П. Безруких, М. Волков, Г. Журавель, М. Кондраков, М. Ладутько та ін.), стверджує, що вчені використовували поняття «капітальні інвестиції» та здебільшого трактували його, як витрати на розширення та відтворення основних фондів лише з деякими несуттє-

вими відмінностями [9, с. 23-24]. До прикладу можна навести джерело 2004-го року видання, в якому зазначається, що «інвестиції (капіталовкладення) – видатки на придбання обладнання, будівель, житла, які в майбутньому забезпечать піднесення економіки» [22, с. 222].

Лише починаючи з 90-х років, у вітчизняній економічній літературі, замість поняття «капітальні вкладення» починає використовуватися поняття «інвестиції» та «інвестиційна діяльність» [23, с. 201; 25, с. 2]. Необхідно звернути увагу, що в економічній науці до 80-х років категорія «інвестиції» взагалі не використовувалася при здійсненні аналізу процесів соціалістичного відтворення, адже в цей час у СРСР була панівною концепція сприйняття іноземного інвестування як характерної риси «грабіжницької політики імперіалізму» [25, с. 31]. Якщо воно і згадувалося, то лише у перекладених роботах та дослідженнях авторів з капіталістичних країн. Основним терміном інвестиційної діяльності в той час було поняття капітальних вкладень [25, с. 66].

Результати наших досліджень свідчать, таким чином, що після розпаду соціалістичної економічної системи багато інтерпретацій, понять так категорій були запозичені із зарубіжних літературних джерел, що присвячувалися питанням інвестування. Так, одночасне використання економічних понять та категорій, які були сформовані у вітчизняній економічній науці радянських часів (адміністративно-планова система), та нових понять, які потрапляють в науковий обіг шляхом їх перенесення із науки, яка історично формувалася в умовах капіталістичної системи господарювання, спричинило плутанину та неточність у використанні таких понять як «інвестиції», «капітальні інвестиції», «капітальні вкладення» [23, с. 202].

Радянська економічна наука, яка за часів існування СРСР функціонувала в умовах планової економіки, отожднювала інвестиції з капіталовкладеннями, тобто з витратами на розширення існуючих та/або створення нових основних фондів (затратний підхід), або ж з коштами, що направлялися на відтворення основних фондів (ресурсний підхід). Очевидно, що соціалістична форма ведення господарства виключала можливість існування деяких інвестиційних джерел, які притаманні та активно використовувалися у капіталістичних країнах: емісія цінних паперів, корпоративних облигацій, внески зовнішніх інвесторів в статутний фонд компанії, інвестиційний лізинг, тощо [8, с. 255; 27, с. 182].

В умовах тогочасної системи розподілу ресурсів та фінансування витрат, яка до того ж обумовлювалася існуванням обмеженої кількості форм власності, іншого розуміння і не могло бути. Проблеми щодо фінансування інвестицій також вирішувалися не так, як у капіталістичних країнах. Фінансові ресурси виділялися автоматично під ті інвестиційні проекти, які були зафіксовані в державному плані. Щодо цін на товари і послуги, то вони заздалегідь підлаштовувалися під визначені фінансові потоки. Тому зазвичай не виникало жодних серйозних проблем із надходженням податків до бюджету, розрахунками між господарюючими суб'єктами та утворенням інвестиційних фондів. Реалізація товарів та послуг гарантувалася державою та здійснювалася по встановленим цінам. Такі розрахунки за поставку та придбання продукції мали плановий характер і розподілялися між споживачами у формі акту товарно-грошового обміну [28, с. 241].

В умовах ринкової форми ведення господарства напрямок довгострокових інвестицій в більшій мірі обумовлений ринковою кон'юнктурою і пов'язаний з урахуванням ризиків, що виникають при прийнятті інвестиційних рішень. Змінюється таким чином і трактування категорії «інвестиції». Як стверджують сучасні дослідники, в умовах ринку дана категорія має більш широке значення – вона відображає як реальні інвестиції, що близько за змістом до вітчизняного терміну «капітальні вкладення», так і «фінансові» (портфельні) інвестиції, тобто вкладення в акції, облігації, інші цінні папери, пов'язані безпосередньо з існуванням різних форм власності та дають право на отримання доходів від володіння нею. Таким чином, ринкове розуміння інвестицій охоплює як затратно-ресурсну їх сторону, так і тісну їх пов'язаність з категорією прибутку [29, с. 2].

Однак, у відповідності до результатів проведеного нами дослідження, більшість сучасних вітчизняних економістів схильні трактувати категорію інвестицій, як вкладення капіталу з метою його наступного приросту (табл. 1).

Щоб скласти повноцінну картину сучасного розуміння суті інвестицій, актуально викласти законодавче визначення досліджуваної категорії, яке, за свідченням юристів, намагається охопити всі можливі сфери його застосування та враховує будь-які інвестиційні відносини за участю будь-яких суб'єктів.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність»: «Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями можуть бути: кошти,

цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів), рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права інтелектуальної власності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»); права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності» [38].

Нами також визначено, що дослідники звертають увагу і на те, що поряд із таким узагальнюючим визначенням терміну (будь-які капіталовкладення), існують й інші юридичні визначення дещо спеціального призначення. Наприклад, Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» під інвестиціями розуміє господарські операції, які передбачають придбання основних фондів (в теперішній час основні засоби), нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно, при цьому не включаючи сюди кредити, депозити та фінансову допомогу.

Таке трактування законом України інвестицій, як і інші визначення, має свій непохитний ідейний фундамент, а саме фокусування на тому, що інвестиції є сферою інтересу переважно приватних осіб (юридичних чи фізичних) і саме заради отримання економічної вигоди – прибутку чи доходу. Звичайно, у визначенні згадується про соціальний ефект, але як відомо, у ринковій економіці це не є самоціллю, а досягається лише як побічний ефект, що виникає навколо господарюючих суб'єктів, які намагаються максимізувати свою власну вигоду, свій власний інтерес. Саме тому актуальним було б у зако-

Таблиця 1. Визначення категорії «інвестиції» вітчизняними вченими

№ з/п	Автор [джерело]	Визначення
1.	В.Г. Федоренко [30, с. 58]	«Інвестиції – види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та іншої діяльності, внаслідок чого створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект».
2.	Н.О. Титаренко і А.М. Поручник [31, с. 21]	«Інвестиції – це всі види цінностей, що розглядаються як засіб збільшення капіталу і як засіб надання соціальних послуг, що в кінцевому рахунку сприяють соціально-економічному розвитку суспільства. Інвестиційна діяльність — це послідовна, цілеспрямована діяльність, що полягає в капіталізації об'єктів власності, у формуванні й використанні інвестиційних ресурсів, регулюванні процесів інвестування і міжнародного руху інвестицій і інвестиційних товарів, створенні відповідного інвестиційного клімату і має на меті одержання прибутку чи визначеного соціального ефекту».
3.	І.А. Бланк [32, с. 17-18]	«Інвестиції підприємства представляють собою вкладення капіталу у всіх його формах у різноманітні об'єкти (інструменти) господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного чи позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах та пов'язано із фактором часу, ризику та ліквідності».
4.	В.В. Селезньов [33, с. 112]	«довгострокові вкладення капіталу в різні галузі народного господарства з метою отримання прибутку».
5.	В.П. Савчук [35, с. 9]	«Інвестиційна діяльність підприємства – це об'єктивний процес, який має свою логіку, що розвивається відповідно до властивих йому закономірностей і відіграє важливу роль у діяльності підприємства, оскільки за своєю економічною природою являє собою відмову від поточного споживання заради одержання доходу в майбутньому».
6.	М.Я. Дем'яненко [35, с. 194-195]	«Інвестиціями називаються усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької, інших видів діяльності, з метою одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту».
7.	Б.Д. Гаврилишин, О.А. Устенко [36, с. 630]	«Довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами з метою привласнення прибутку».
8.	Б.М. Щукін [37, с. 6]	«Інвестиції – це процес реалізації інвестиційної діяльності, який відповідає конкретному проекту та ставить за мету одержання прибутку».

нодавчому визначенні інвестицій згадати про добробут населення, рівень безробіття, зростання основних засобів, просте чи розширене відтворення економіки, так як інвестиції безпосередньо з цим пов'язані.

На основі проведеного аналізу теоретичних та методологічних здобутків сучасної економічної науки у частині вивчення сутності та характерних особливостей економічної категорії «інвестиції», ми можемо стверджувати наступне.

По-перше, існування таких економічних явищ та процесів, які у сучасному науковому дискурсі прийнято називати інвестиціями, ще до самої появи категорії «інвестиції», свідчить його соціально-історичний, а не абсолютний характер, що зумовлює його гнучкість. Мається на увазі те, що в залежності від історичного розвитку соціально-економічного устрою, продуктивних сил та взагалі якості економічних відносин, категорія може набувати різних значень. Так, наприклад, у радянські часи за умов адміністративно-планового господарювання, такі категорії як «прибуток» чи «ризик» звичайно не враховувалися тогочасними економістами, адже основною метою діяльності господарюючих суб'єктів того часу було не отримання прибутку, а задоволення потреб споживачів, про що свідчить зокрама часте використання саме натуральних показників, а не грошових. І, навпаки, після того, як економічні відносини на території бувшої радянської республіки набули капіталістичного забарвлення, «прибуток», як основний фактор мотивування економічної діяльності, так і «ризик», як фактор демотивації, стали невід'ємними супутниками інвестиційної діяльності економічних суб'єктів. Відповідно, маємо відсутність згадок про прибуток у визначеннях радянських вчених та, навпаки, постійну згадку про прибуток у сучасних дефініціях.

По-друге, дана економічна категорія занадто *семантично базатограмна*, а отже активно використовується для описання різноманітних економічних відносин та явищ як на макrorівні, так і на мікрорівні; з точки зору держави, підприємства, індивіда чи навіть з позицій глобального масштабу; по відношенню до матеріальних та нематеріальних об'єктів, навіть живих чи неживих істот. Зважаючи ці виявлені суттєві характеристики досліджуваної економічної категорії – *семантичну неоднорідність та соціально-історичну природу* – можна впевнено стверджувати, перш за все, про неможливість формулювання одного єдиного вірного та універсального визначення цієї економічної категорії та, по-друге, про постійну актуальність та необхідність дослідження останніх тенденцій розвитку економічної науки, а саме в області дослідження явищ, процесів та відносин у сфері інвестиційної діяльності.

По-третє, опираючись на дві вищезазначені фундаментальні та суттєві характеристики «інвестицій», ми відзначаємо наукову необґрунтованість тверджень дослідників про надання ними універсального та найбільш повного тлумачення категорії. Кожна конкретна наукова робота у зв'язку із специфікою предмету, об'єкту свого дослідження передбачає наявність таких ознак, які з об'єктивних обставин не будуть враховані в інших наукових працях, тому визначення фундаментальних понять будуть завжди варіюватись та підлаштовуватись під все різноманітні обставини.

По-четверте, з нашої точки зору, найбільш суттєва ознака інвестицій впливає з етимологічного походження цієї категорії та мало не в найпершого відо-

мого його визначення, що знаходиться у словнику Джона Флоріо 1598 року. Мається на увазі, по-перше, те, що інвестиції передбачають зміну форми капіталу, а, по-друге, те, що така зміна форми капіталу відбувається, як і будь-яка інша діяльність, на основі мотивації, а саме отримання вигоди (важливо зазначити, що у визначенні використовується англійське слово «advantage», яке можна також перекласти як «перевага», «вигода» чи «користь»). Слід звернути увагу, що мова йде саме про вигоду, яка до речі, не завжди є синонімом прибутку чи доходу.

Результати проведеного дослідження дозволяють нам також стверджувати, що у найбільш широкому економічному розумінні інвестиції можна визначити наступним чином. Інвестиції – це вигодоспрямоване використання капіталу, яке обов'язково передбачає зміну його форми. Інвестиції – це спрямоване на досягнення вигоди використання капіталу, з характерною особливістю зміни його форми. Відповідно інвестиційна діяльність – це діяльність, яка пов'язана з цілеспрямованим переведенням капіталу з однієї форми у іншу з метою отримання в результаті певної форми вигоди.

Наукова цінність та перевага такого визначення полягає у тому, що, незважаючи на те, хто виступає суб'єктом інвестицій, воно буде зберігати свою коректність. Так, наприклад, якщо інвестиції розглядаються зі сторони певного державного органу, то під вигодою буде розумітися в першу чергу задоволення потреб тієї чи іншої групи населення. Якщо ж інвестиції розглядаються з точки зору підприємства, то вигода скоріш за все буде вимірюватися у грошових одиницях. Так само дане визначення вірним для всіх форм власності суб'єкта інвестування, для будь-яких об'єктів інвестування тощо.

Однак, науковим недоліком вищевказаного визначення, про що ми вже зазначали, може бути високий рівень його абстрагування та практична безплідність для економічної практики у дослідженнях конкретних соціально-економічних явищ та процесів.

Висновки. У відповідності до результатів проведеного нами дослідження теоретичних аспектів еволюційного підходу щодо визначення категорії «інвестиції» нами зроблені наступні висновки.

По-перше, дана економічна категорія історично виникає у результаті необхідності описання нових форм економічних відносин у суспільстві та у процесі своєї еволюції отримує різноманітні формулювання в залежності від тих соціально-економічних та історико-культурних умов існування відносин, які відносилися тим чи іншим автором до категорії «інвестиції».

По-друге, найбільш актуальним визначенням категорії «інвестиції», яке би не протирічило умовам сучасного типу господарювання у світі в цілому та в Україні зокрема, є наступне: інвестиції – це, перш за все, довгострокове і ризикове вкладення капіталу в грошовій, матеріальній і нематеріальній формі в об'єкти господарської та іншої діяльності з метою досягнення розширеного відтворення, отримання при цьому прибутку та (або) досягнення іншого корисного ефекту в майбутньому в умовах обмеженості ресурсних можливостей. Саме таке визначення за своєю суттю та формою найбільше відповідає тому, яке передбачається сучасним законодавством України, а саме Закону України «Про інвестиційну діяльність».

1. Лук'яник М. М. Сутність інвестицій як економічної категорії // Вісник Сумського нац. аграрн. ун.-ту Серія: Фінанси і кредит. – 2003. – № 2. – С. 107-110.
2. Большой экономический словарь / М. Ю. Агафонова, А. Н. Азрилиян О. М. Азрилиян и др.; Под ред. А. Н. Азрилиян. – М.: Институт новой экономики, 1998. – 859 с.
3. Исмагулова Д. М. Понятие инвестиций и их роль в экономике / Д. М. Исмагулова, А. А. Айдаралиева // Молодой ученый. – 2011. – № 7. Т. 1. – С. 83-86. URL: <http://moluch.ru/archive/30/3481/>
4. Hattaway, Michael, ed. *A New Companion to English Renaissance Literature and Culture*. 2 vols. Chichester: Wiley-Blackwell, 2010. [http://shadowsgovernment.com/shadows-library/Michael%20Hattaway/A%20New%20Companion%20to%20English%20Renaissance%20Literature%20and%20Culture%20\(13375\)/A%20New%20Companion%20to%20English%20Renaissance%20Literature%20and%20Culture%20-%20Michael%20Hattaway.pdf#page=105](http://shadowsgovernment.com/shadows-library/Michael%20Hattaway/A%20New%20Companion%20to%20English%20Renaissance%20Literature%20and%20Culture%20(13375)/A%20New%20Companion%20to%20English%20Renaissance%20Literature%20and%20Culture%20-%20Michael%20Hattaway.pdf#page=105)
5. Татаренко Н. О. Теорії інвестицій [Текст] : навч. посіб. / Н. О. Татаренко, А. М. Поручник. – К. : КНЕУ, 2000. – 160 с.
6. Гуменна К. Р. Еволюція теоретичних підходів до тлумачення поняття «інвестиції» / К. Р. Гуменна // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 34. – С. 326-332. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2013_34_39
7. Змієнко М. О. Генезис инвестиційної теорії у системі економічної науки [Електронний ресурс] / М. О. Змієнко // Сталый розвиток економіки [Всеукраїнський науково-виробничий журнал]. – 2011. – № 5. – С. 44-47. – http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/sre/2011_5/44.pdf
8. Котова М. В. Джерела інвестицій: історичний аспект, сучасна сутність / М. В. Котова // Пр. Одес. політехн. ун-ту. – 2006. – Вип. 1. – С. 254-257. – Бібліогр.: 5 назв. – укр. <http://www.pratsi.opi.ua/app/webroot/articles/1312798208.pdf>
9. Гораль Л. Т. Еволюція поняття «інвестиції»: сучасний період [Електронний ресурс] / Л. Т. Гораль, С. В. Король // Економічний аналіз. – 2015. – Том 22. – № 2. – С. 20-26. – Режим доступу: <http://econa.org.ua/index.php/econa/article/view/969>
10. Долан Э. Дж. Макроэкономика. – СПб., 1994. – С. 134; Макроэкономика [Текст] / Э. Д. Долан, Д. Е. Лундсей ; пер. В. Лукашевич ; ред. Б. С. Лисович. – СПб. : Литера плюс, 1996. – 448 с.
11. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс; [пер. с англ. под ред. Н. Н. Любимова]. – М.: Гелиос АРВ. – 1999. – 352 с.
12. Sandhya J. Brexiter: Harbinger of an Unexpected New World Order [Electronic source] // Strategic Analysis. – January 2017. – Vol. 41 (1). – P. 110-117. URL: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09700161.2016.1249187?journalCode=rsan20>
13. Dhingra, S., G. Ottaviano, T. Sampson and J. Van Reenen (2016a), *The consequences of Brexit for UK trade and living standards*, Centre for Economic Performance (CEP), London School of Economics and Political Science (LSE). URL: <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/brexit02.pdf>
14. Dhingra, S., G. Ottaviano, T. Sampson and J. Van Reenen (2016b), *The impact of Brexit on foreign investment in the UK*, Centre for Economic Performance (CEP), London School of Economics and Political Science (LSE). URL: <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/brexit03.pdf>
15. Захарін С. В. Сучасні теорії і концепції інвестицій / С. В. Захарін // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4. – С. 74-77. http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_4_2/pdf/074-077.pdf
16. Массе П. Критерии и методы оптимального определения капиталовложения / П. Массе. – М.: Статистика, 1971. – 504 с.
17. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александер, Д. Бейли. – М. : Инфра-М, 1997. – 1024 с.
18. Розенберг Дж. М. Инвестиции: терминологический словарь. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 400 с.
19. Економічний енциклопедичний словник: у 2-х т. [за ред. С. В. Мочерного]. – Львів: Світ, 2005. Т. 1. – 616 с., Т. 2. – 568 с.
20. Макконелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконелл, С. Л. Брю; [пер с 16-го англ. изд.]. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 940 с.
21. Бизнес Бизнес [Текст] : оксфордский толковый словарь; Англо-русский; Свыше 4000 понятий / общ. ред. И. М. Осадчая. – М. : Прогресс-Академия : Изд-во РГГУ, 1995. – 747 с. – ISBN 5-85864-063-X. – ISBN 5-7281-0003-1
22. Заболоцький Б. Ф. Перехідна економіка: [посібник] / Б. Ф. Заболоцький. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 512 с.
23. Горбатюк Л. М. Інвестиції: економічна сутність і класифікація / Л. М. Горбатюк // Вісн. Полтав. держ. аграр. акад. – 2010. – № 2. – С. 201-204. – Бібліогр.: 13 назв. – укр. <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/visnyk/2010/02/201.pdf>
24. Гребеннікова А. А. Теоретичні аспекти інноваційно-інвестиційного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств / А. А. Гребеннікова. // Ефективна економіка. – 2013. – № 11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_11_89
25. Руденко О. А. Особливості державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні / Руденко О. А. // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2014. № 1 (63). <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Boichuk7.pdf>
26. Кириченко О. А. Антикризисна інвестиційна політика України / О. А. Кириченко, О. І. Харченко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 1. – С. 64-74.
27. Здреник, В. С. Облік операцій з фінансовими інвестиціями: питання облікової політики [Електронний ресурс] / В. С. Здреник, Н. О. Рафальська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – № 3 (24). – С. 182-189. http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/ptmbo/2012_3/20.pdf

28. Здреник В. С. Особливості розвитку теорії та практики інвестицій і інвестування / В. С. Здреник // Інноваційна економіка. - 2013. - № 7. - С. 238-241. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_7_57
file:///C:/Users/Admin/Downloads/inek_2013_7_57.pdf
29. Уляниченко О. В. Інвестиційний процес і його складові елементи / О. В. Уляниченко // Ефективна економіка. - № 1. - 2011. - С. 26-30. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_11_31
30. Федоренко В. Г. Інвестознавство : підручник / В. Г. Федоренко. — К. : МАУП, 2000. — 408 с.
31. Татаренко Н. О. Теорія інвестицій : навч. посіб. / Н. О. Татаренко, А. М. Поручник. — К.: КНЕУ, 2000. — 159 с.
32. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент [Текст] : учеб. курс / И. А. Бланк. - К. : Ника-Центр : Эльга-Н, 2001. - 448 с. — Библиогр.: с. 444-448. — ISBN 966-521-048-3
33. Селезнев В. В. Основы рыночной экономики Украины: [учеб. пособие] / В. В. Селезнев. — К.: А.С.К., 1999. — 544 с.
34. Савчук В. П. Анализ и разработка инвестиционных проектов : учеб. пособ./ В. П. Савчук, С. И. Прилипко, Е. Г. Величко. — К. : Абсолют-В, 1999. — 300 с.
35. Фінансовий словник-довідник [Текст] / М. Я. Дем'яненко [та ін.] ; ред. М. Я. Дем'яненко; УААН, Інститут аграрної економіки. Відділ фінансо-кредитної та податкової політики. — К. : ІАЕ УААН, 2003. — 555 с.
36. Фінансовий словник-довідник [Текст] / М. Я. Дем'яненко [та ін.] ; ред. М. Я. Дем'яненко ; УААН, Інститут аграрної економіки. Відділ фінансо-кредитної та податкової політики. — К. : ІАЕ УААН, 2003. — 555 с.
37. Шукін Б. М. Інвестиційна діяльність / Б. М. Шукін. — К. : МАУП, 1998. — 248 с.
38. Закон України про Інвестиції.

E-mail: r.s.uawriters@gmail.com